

vulla erilaisen aatteellisuuden ja politiikankin nimissä muo-
vanneet suomalaisuutta ja toi-
mineet ideologisina johtajina.
Kirja peilaa laajemmin moder-
nin suomalaisuuden syntyvai-
heita ja kasvualustaa. Sulkun-
sen käsittelytapa onnistuu yh-

distämään oivasti ns. naishis-
toriallisen näkökulman laa-
jempaan yhteiskunnalliseen
kontekstiin. Siinä on tämän
tutkimuksen voima!

LAURA KOLBE

IRMA SULKUNEN
MANDI GRANFELT JA
KUTSUMUSTEN RISTIRIITA
HANKI JA JÄÄ, 1995
198 s.

KUSTAVILAISTA ALKOHOLIPOLITIikkaa

Ilkka Mäntylän perustavanlaa-
tuinen tutkimus ”Suomalaisen
juoppouden juuret – Viinan-
poltto vapauden aikana” il-
mestyi vuonna 1985. Mäntylä
on jatkanut samalla linjalla al-
koholipolitiikan historiaa va-
lottavalla ”Suomalaisen juop-
pouden kasvu – Kustavilaisen
kauden alkoholipolitiikka”-ni-
misellä tutkimuksellaan.

Mäntylä käyttää perintei-
sempien virallisten asiakirja-
lähteiden lisäksi muistelmia ja
kirjekokoelmia, jotka elävöit-
tävät hyvin asiallista tutkimus-
ta. Kustaa III:n veljen puoliso,
saksalainen prinsessa Hedvig
Elisabeth Charlotta (1759–
1818) on muistelmillaan antoi-
sa lähde, koska hän ulkomaal-
laisena suhtautui kriittisesti
kuninkaan toimintaan.

Tutkimuksen käsittelemä ai-
kakausi on alkoholipolitiikan
kannalta varsin mielenkiintoi-
nen, sillä ristiriitaiset lait ja
asetukset muuttuivat nopeasti.

Kieltolakien ja viinanpolton
rajoittamisen lähtökohtana oli-
vat luonnollisesti katovuodet:
vähät viljavarat haluttiin kes-
kittää ravinnoksi. Toisaalta vii-
nanpoltollakin oli ruoantuot-
annon kannalta positiivista

merkitystä. Rankkia eli poltto-
jätettä käytettiin sekä rehuna
että hätäleivän raaka-aineena.
Viinaa ei valmistettu pelkäs-
tään ruokaviljasta, vaan jos
sato homehtui korjuu-aikaan, se
pystyttiin hyödyntämään aino-
astaan polttamalla vilja viinak-
si.

Alkoholi oli luonnollisesti
merkittävä tulonlähde valtiol-
le. Vuoden 1772 laki kielsi vii-
nanpolton ja lainrikkoja mää-
rättiin maksamaan 100 hopea-
taaleria sakkoo. Rikoksenuusi-
ja sai kaksinkertaisen rangaish-
tuksen ja hänen viinapannunsa
ja tavaransa tuomittiin valtiol-
le. Aluksi viinapannut vain si-
netöitiin käytön ehkäisemisek-
si, mutta kolmen vuoden kulut-
tua pannut määrättiin takavari-
koitaviksi, vaikka se oli vastoin
kuninkaan aikaisempaa lupa-
usta. Lopulta kriminalisoitiin
pannujen salaaminen, viinan-
poltto, -kuljetus, -osto, -myyn-
ti, hallussapito ja juominen.
Sakot olivat niin suuret, että
vain rikkaat pystyivät ne mak-
samaan.

Viinan valmistuskiellosta
johtuen viinien ja ranskalaisen
paloviinan maahantuonti lii-
sääntyi, jolloin valtio menetti

tuloja. Viinanpolto kruunun
yksinoikeutena tulikin voi-
maan jo vuonna 1775, jolloin
pyrittiin vähentämään viinan-
poltto-kiellosta aiheutuneita ta-
loudellisia ongelmia. Valtio
yritti vuokrata poltto-oikeuk-
sia, mutta epäedullisista sopi-
muksista johtuen perustettiin
kin kruununpolttimoita, joiden
tukemiseksi ulkomaisten vii-
nojen tuonti kiellettiin.

Regaali- eli kruununpoltti-
mot olivat merkittävä teolli-
suusala. Mäntylän arvion mu-
kaan yli 60 polttimossa on työs-
kennellyt yli 2 000 henkeä, jol-
loin se oli vuorityön ja metalli-
ruukien jälkeen huomattavin
teollisuudenala.

Kustavilaisen kauden alko-
holipolitiikan sekavuutta ku-
vaa, että Ruotsiin tilattiin kui-
tenkin jatkuvasti ranskalaista
paloviinaa, jonka hinta ensin
laski, mutta lopulta kotimaisen
paloviinan ostajan oli ostettava
ranskalaista viinaa yhtä paljon.

Regaalipolttimot eivät yltä-
neet suunniteltuun taloudelli-
seen tuottoonsa ja kotitarve-
poltto sallittiinkin vihdoin
vuonna 1787, mutta siitä jou-
duttiin maksamaan kallis suos-
tuntavero.

Kotitarvepolton salliminen aloitti vapaamman alkoholipolitiikan kauden. Kaarle-herttua hallitsi Kustaa III:n salamurhan jälkeen ja hänen hallintoaikanaan ankaria asetuksia lievennettiin. Kustaa IV Aadolf tuli valtaan vuonna 1796, ja hän noudatti isänsä Kustaa III:n linjaa. Kotitarvepolto oli sallittua määrätyn ajan ja määrättyjen pannukokojen rajoissa, mutta jo vuoden 1798 kadon takia kiellettiin

viinanpoltto ja -myyminen.

Kustavilaisen kauden alkoholipolitiikan syiden ja linjojen analysoimisen lisäksi Mäntylän tutkimus tarjoaa mielenkiintoista tausta- ja tilastotietoa liitteissään. Niissä käydään mm. lyhyesti läpi Suomen kruununpolttimoiden historia ja kieltoain rikkomukset Suomen maaseudulla.

NIKLAS BENGTESSON

ILKKA MÄNTYLÄ
SUOMALAISEN
JUOPPOUDEN KASVU
KUSTAVILAISEN KAUDEN
ALKOHOLIPOLITIikka
SUOMEN
HISTORIAALLINEN SEURA
HISTORIAALLISIA
TUTKIMUKSIA 192
JYVÄSKYLÄ 1995